

סדר חיבור ספר פסקי הרא"ש

- חלק שני -

בספרי האחרונים

כולל שבע דוגמאות מספרי האחרונים שכתבו שהרא"ש חזר בו
לאור בירור סדר מסכתות הרא"ש לפי ההפניות שבחלק א'

מסכת ראשונה – מסכת בבא קמא

דוגמא 1 – ים של שלמה ומהרי"ט אלגאזי

ראינו שמסכת בבא קמא היא הראשונה בין פסקי הרא"ש, ואחריה כל שאר המסכתות.

והנה יש סתירה בדעת הרא"ש אם קיימא לן כר' יוסי הגלילי שקדשים קלים ממון בעלים או כרבנן דלא הוי ממון בעלים, ונפק"מ בבכור בזמן הזה, בפסקי הרא"ש במסכת בבא קמא (פ"א סי' טו) פסק כרבנן, אבל בבכורות (פ"ה סי' א') כתב דקיי"ל כר' יוסי הגלילי, וכתב מהרי"ט אלגאזי (הלכות בכורות פ"ד דף לז ע"א (בדפוס וילנא) אות ל):

"שוב ראיתי לרש"ל בפ"ק דב"ק סימן ל"ד שהביא דברי הרא"ש דפ"ק דב"ק שפסק כרבנן ודחה שם ראיותיו והעלה דהלכה כר"י הגלילי יעו"ש... לכן נראה דהעיקר כמו שכתב רש"ל שם דגם הרא"ש חזר בו, דבפ"ק כל פסולי המוקדשים [בכורות סי' א'] הביא המשנה של מסכת מעשר שני שמקדשים בו את האשה לפסק הלכה, והך דשמעתין הוא ראייה גדולה על זה דחזר בו ממה שכתב בבבא קמא".

הרי שכתבו מהרש"ל ומהרי"ט אלגאזי, וכן הובא בשם מהרש"ל בחלקת מחוקק (סי' כח ס"ק מג) ובקצות החושן (סי' תו ס"ק א) שהרא"ש במסכת בכורות חזר בו ממה שכתב במסכת בבא קמא !

והרי הוא אמת ! כאמור וכדמוכח לפי ההפניות, שפסקי הרא"ש מסכת בבא קמא נתחברה ראשונה, ומסכת בכורות לאחר מכן.

ובפרט שבמסכת בכורות במקום אחר כותב הרא"ש (פ"ח סי' ח): "ובפרק קמא דקידושין כתבתי נוסח ברכה". הרי שמסכת בכורות נתחברה אחרי מסכת קידושין. ומסכת קידושין נתחברה אחרי מסכתות גיטין, ב"ב, כתובות סנהדרין (שהם אחרי ב"ק, כמבואר באורך בחלק הראשון) – הרי שוב מוכח שמסכת בכורות היא מאוחרת, ומסכת בבא קמא

היא מוקדמת – וצדקו מאוד רבותינו האחרונים בזה בדבריהם שכתבו הרא"ש חזר בו ממה שכתב במסכת בבא קמא.

מסכת שנייה – מסכת בבא מציעא

דוגמא 2 – ש"ך בחו"מ סי' סו

בחלק הראשון ראינו לפי ההפניות, שמסכת בבא מציעא היא השנייה לפי סדר פסקי הרא"ש, ואחריה שאר כל המסכתות.

מפליא הדבר שכן כתב הש"ך בחושן משפט (סי' סו ס"ק קכב) שהרא"ש חיבר תחילה את מסכת בבא מציעא, ואחר כך חזר בו מדבריו במסכתות כתובות, מכות, ובבא בתרא:

"...דמה שהקשה הרא"ש (ב"מ פ"ד סי' כא) על הרי"ף... ונראה דגם הרא"ש חזר בו, שהרי בכתובות בפרק אף על פי (פ"ה סי' לה) ופרק מציאת האשה (פ"ו סי' כב) ופרק המדיר (פ"ח סי' יח) כתב הרא"ש... וכן בפרק אלמנה ניזונית שם... וכן בפרק קמא דמכות... וכתב הרא"ש... שוב מצאתי בהרא"ש ב"ב פרק המוכר את הבית (פ"ד סי' ו') שכתב הוא עצמו... הרי להדיא כדבריו."

הש"ך כתב כן לפי עומק סברתו, וכאמור כך מתברר מההפניות שמסכת בבא מציעא קדמה להן, אם כן צדק הש"ך שכתב שהרא"ש חזר בו במסכתות האחרות ממה שכתב בבבא מציעא.

דוגמא 3 – ש"ך חושן משפט (סי' קטו ס"ק לב)

הש"ך בחושן משפט סי' קטו, כתב שהרא"ש חזר בו ממה שכתב במסכת בבא מציעא (פרק ראשון), וחזר בו בבא מציעא (פרק תשיעי) ובמסכת קידושין, וכתובות, שכתב הש"ך:

ונראה שגם הרא"ש גופי' חזר בו מזה, שהרי כתב בקדושין פ' האומר וז"ל... וכ"כ עוד הרא"ש בכתובות ר"פ אף על פי וז"ל... וכ"כ עוד הרא"ש ב' המקבל. ואף על פי שאפשר לומר שהרא"ש ב' ק' דמציעא חזר בו, מ"מ זה דוחק שנאמר שחזר בו ממה שכתב בשלשה מקומות, על כן נראה יותר לומר איפכא, דנהי דבפ"ק דמציעא דחה דברי התוס' והסכים לסברת ה"ר יונה... כן נראה לי בדעת הרא"ש."

גם כאן מתברר שדברי הש"ך נכונים ומאומתים, כפי שראינו בחלק ראשון לפי ההפניות – שמסכת בבא מציעא נתחברה בהתחלה, ואחר כך מסכתות כתובות וקידושין.

מסכת שבועות

דוגמא 4 – שו"ת דברי שלום

בחלק הראשון ראינו לפי ההפניות, שמסכת שבועות מאוחרת היא למסכת בבא מציעא. והנה מפליא הדבר שכן כתב בספר שו"ת דברי שלום (חו"מ חלק ג' סי' כג) שהרא"ש בשבועות, חזר בו ממה שכתב במסכת בבא מציעא !

והרי צדק בדבריו !

שו"ת דברי שלום חושן משפט (חלק ג סימן כג) :

הנה בסוף פרק האומנין (דף פב ע"א סימן יח) כתב הרא"ש וז"ל ומה"ט נמי קאמר רב יוסף שומר אבידה שומר שכר וקי"ל כוותיה וכו' ולדברי ר"י שפסק הלכה כרבה דשומר אבידה שומר חנם הוי וכו' ע"ש, הרי מבואר כדברי הב"י דהרא"ש ס"ל דהלכה כרב יוסף שכתב וקי"ל כוותיה וזה דלא כד' רבינו הטור ז"ל, ומיהו בתוספותיו פרק אלו מציאות כתב כדברי התוספות שם יעו"ש, אבל בודאי דעל מה שכתב בפסקיו סמכינן יותר ממה שכתב בתוספותיו, (ועיין מ"ש בדברי שלום או"ח ח"ד סימן ד' וה' וסימן צ"ט וא"כ בודאי שעל הפסקים סמכינן ולא במ"ש בתוספותיו, מהרב דוד בן הגהמ"ח זצוק"ל).

אמנם נראה שהרא"ש חזר בו מזה בפרק שבועת הדיינין (סימן כט) שכתב ועוד דלרבה דפליג עלה דר"י בשומר אבידה דקי"ל דהלכתא כוותיה וקצת מהראיות כתבתי (בפ"ב דב"מ סימן יז) ואוסיף לכתוב וכו' ומכל אלו הראיות ברורות נראה דהלכה כרבה וכדשמואל בדפריש כדברי ר"ח כי כל דבריו דברי קבלה וכו' ע"ש, הרי נראה מזה בבירור שדעתו דהלכה כרבה וכדעת ר"י בעל התוס' וכמ"ש הטור ז"ל.

מסכת סנהדרין

דוגמא 5 – שער המשפט

נזכר למעלה שפסקי הרא"ש הלכות בכורות, מאוחרים הם לפסקי הרא"ש מסכת קידושין, כמבואר בפסקי הרא"ש בכורות (פ"ח סי' ח) : "ובפרק קמא דקידושין כתבתי נוסח הברכה". ופסקי הרא"ש למסכת קידושין, מאוחרים הם לפסקי הרא"ש מסכת סנהדרין, כמבואר בפסקי הרא"ש קידושין (פ"ג סי' יד) : ובפרק קמא דסנהדרין כתבתי".

ממילא נמצא שהסדר הוא, סנהדרין, קידושין, בכורות —

ומפליא הדבר שכך שיער מדעתו בספר שער המשפט (סי' כה ס"ק י), שהסיק שמסקנת הרא"ש היא כמו שכתב במסכת בכורות, וחזר בו ממה שכתוב בסנהדרין ! הרי צדק בדבריו כפי שאנו רואים בהפניות שמסכת סנהדרין קדומה !

וזה לשון שער משפט (סימן כה ס"ק י):

וי"א דאפילו לא נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי. הב"ח פסק כדעת המחבר שהיא שיטת הרי"ף והרמב"ם (פ"ו מסנהדרין ה"ג) והרמב"ן. והש"ך (סקכ"ח) האריך להכריע כשיטת הרז"ה והרא"ש (שם סי' ה') והטור, ואין בכל דבריהם כדאי לדחות דברי הקדמונים. אך דברי הרא"ש סותרים למה שכתב בבכורות (פ"ד סי' ד') דשם העתיק לשון הש"ס (כח, ב) לימא מתניתין כר"מ דדאין דיני גרמי ואוקימתת הש"ס בנשא ונתן ביד, והקשה שם ממתניתין דמי שאינו מומחה וראה את הבכור ע"ש, משמע דסובר כשיטת הרי"ף דאליבא דכו"ע מיירי מתניתין בנשא ונתן ביד דוקא, וכן הרמזים שם כתב דן את הדין וכו' ונשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם מביתו. והדברים סותרים למה שכתבו הרא"ש ורמזים בסנהדרין. ומזה משמע שהרא"ש חזר בו בבכורות והסכים לשיטת הרי"ף. ותמיהני שלא הרגיש בזה שום אחד מהמחברים.

מסכת בבא בתרא

דוגמא 6 – אבן האזל

בחלק הראשון ראינו שמסכת בבא בתרא מאוחרת היא למסכת בבא מציעא – וכן הוא בספר אבן האזל להגראז"מ זצ"ל (פ"ג מהל' מכירה הל' יד), כתב שהרא"ש בבבא בתרא, חזר בו מהטעם שכתב במסכת בבא מציעא, והוא כאמור !

מסכת יומא

דוגמא 7 – רב פעלים

בחלק הראשון ראינו שמסכת יומא – כמו כל מסכתות מועד – מאוחרת הן למסכת ברכות. והנה כן הוא בספר שו"ת רב פעלים לרבינו יוסף חיים (ח"א יו"ד סי' נד) בשם ספר אות אמת, לגבי ברכת שעשה לי כל צרכי בט"ב וביוה"כ, שהרא"ש ביומא חזר בו מדבריו במסכת ברכות (פרק הרואה) שהברכות על מנהגו של עולם נתקנו. והרי הוא אמת ונכון שמסכת יומא מאוחרת ממסכת ברכות !

לסיכום נמצאו בס"ד שבע מציאות יקרות מרבתינו האחרונים, שקלעו אל המטרה וכיוונו לאמת בדבריהם אודות חזרותיו של רבינו הרא"ש ז"ל, לפי הבדיקה בהפניות שבתוך ספר פסקי הרא"ש, ברוך שבחר בהם ובמשנתם.

יהיו לרצון אמרי פי לתועלת לומדי התורה ואוהביה, יה"ר שנוכח ללמוד וללמד לשמור ולעשות.